

Oponentský posudok o habilitačnej práci PhDr. Márie Follrichovej, CSc., na tému

Novinárska publicistika emocionálneho typu

Hneď v úvode tohto posudku možno konštatovať, že predložená habilitačná práca PhDr. Márie Follrichovej priam v optimálnej miere spája v sebe tie parametre, ktorými sa má práca s takýmto určením vyznačovať, totiž zreteľom vedeckým a zároveň aj pedagogickým: V nadväznosti na autorkine vlastné výskumné výsledky obsiahnuté v jej početných predchádzajúcich vedeckých štúdiách, odborných článkoch aj menších príspevkoch posudzovaná práca prináša viacero nových poznatkov a podnetov pre celý vedecký diskurz v danej vednej oblasti, svojou zreteľnou a dobre premyslenou kompozíciou, svojim prepájaním induktívnych a deduktívnych prístupov k výkladu či interpretácii jednotlivých tematických okruhov a najmä bohatstvom doloženého ilustračného materiálu zasa celkom evidentne potvrdzuje autorkine veľké skúsenosti s didaktickou transformáciou príslušnej problematiky.

Práca sa skladá z dvoch častí. Prvou je vstupná kapitola s trochu tautologickým a výrazne všeobecným názvom *Základné východiská* (s. 3 – 20), druhú tvorí desať kapitol i kapitolíek o sledovaných desiatich bežne v teórii vyčleňovaných žánroch sledovaného typu publicistiky. Na konci práce je pomerne bohatý zoznam použitej literatúry. Úvodná časť práce aj každá z kapitol druhej časti práce sa vyznačuje potrebnou hĺbkou prístupu k príslušnému tematickému okruhu aj dobre premyslenou, fundovanou a preto aj čitateľsky ľahko akceptovateľnou výstavbou.

Keďže celá práca chce byť najmä príspevkom do súčasného diskurzu o publicistickej žánrológii (s. 3), je celkom zákonitá, že spomínané *základné východiská*, teda vlastne celá prvá časť práce, chcú podať autorkino chápanie paradigmatických súvislostí príslušnej sféry. Autorka začína tento výklad od všeobecných rozmerov, teda až od lingvistických aj vlastných novinovedných koncepcií klasifikácie štýlov, ďalej sa dostáva k vymedzeniu publicistického štýlu a publicistiky a svoju interpretáciu základného pojmoslovia skúmanej oblasti celkom logicky završuje pri pojme žáner a najmä pri jeho špecifikáciách vo sfére publicistiky a ešte užšie pri žánroch publicistiky emocionálneho typu. Ako vidieť, ide o najzákladnejšie pojmy sledovanej oblasti, a tak neprekvapuje, že autorka tu neprináša nejaké celkom nové poznatky. Jej prínos možno vidieť skôr v osobitnom akcentovaní niektorých dimenzií vo vzťahoch medzi jednotlivými pojmami. Pozoruhodné sú napríklad jej prehlbujúce pohľady na špecifikáciu pojmov publicistický štýl a žurnalistický štýl, ktoré aj pri celkovom nadväzovaní na Mistríkove prístupy k danej problematike ponúkajú aj niektoré ďalšie interpretačné možnosti, istú inováciu. Rovnako upútavajú jej priam plastické zobrazenia miesta jednotlivých žánrov publicistiky emocionálneho typu v priestoroch medzi beletriou a žurnalistikou (s. 19).

Pravdaže, keď sa chce široká sféra od štýlu všeobecne až po žáner konkrétneho typu zachytiť na ploche ani nie dvadsaťstránkovej kapitoly, zákonite sa v texte objavujú isté otvorené miesta, ktoré sú niekedy len záležitosťou príliš zhustenej alebo z iných prameňov prevzatej formulácie, ale niekedy sa odvíjajú až z autorkinho prístupu k istým čiastkovým pojmom zo sledovaného tematického okruhu. Na ilustráciu tu uvediem aspoň niečo z takýchto vecí: 1. V práci takéhoto typu by si väčšiu pozornosť azda zaslúžilo triedenie žurnalistických žánrov, resp. predchádzajúce prístupy k nemu. Habilitantka

uvádza Mistríkova trichotomickú škálu a následné dve dichotomické triedenia v samej žurnalistickej teórii. Ak inde plne akceptovala práve Mistríkove pohľady na prístupy iných bádateľov k otázke triedenia (napr. :“... v Mikovej výrazovej sústave sa neuplatňuje systém funkčných štýlov...” – s. 7), dalo by sa očakávať, že vlastnej Mistríkovej koncepcii triedenia sa bude venovať aspoň minimálna diskusná pozornosť, a to tým viac, že možné otázky vyvoláva aj nové, teda vlastné žurnalistické označenie triedy žánrov, ktoré sú v centre habilitantkinej pozornosti. 2. Podobne ako v iných súčasných prácach zo žurnalistickej žánrológie (porov. napr. Rončáková, 2011) aj v posudzovanej habilitačnej práci sa prijíma Mistríkova škála vývinových procesov v oblasti žánrov. Jej akceptácia sa prejavuje nielen v tejto úvodnej časti, ale aj na viacerých miestach pri výklade konkrétnych pohybov medzi sledovanými, prípadne aj ďalšími žánrami. A práve táto možnosť mnohostrannej aplikácie naznačeného prístupu k uvedenej problematike, ale zasa aj niektoré jeho otvorené miesta (treba mať na pamäti, že relevantné Mistríkove práce sú z polovice 70. rokov) naznačujú požiadavku aktualizácie celého tohto prístupu cez prizmu novších, súčasných výskumov teórie textu a predovšetkým teórie intertextovosti, ale rovnako aj cez prizmu novších vlastných štylistických výskumov (napr. J. Findra). Na takom istom pozadí by sa azda žiadalo posudzovať aj vzťahy medzi pojmi žánru a útvar, ktoré sú niekedy práve v žurnalistike a v jej vývine celkom špecifické (porov. viaceré jej konštatovania z druhej časti, keď zaznamenáva fakty, ako sa z označenia istého miesta v novinách, z označenia istej zložky vonkajšej štruktúry novinového celku stáva pomenovanie žánru). 3. Drobné spresnenia by si rovnako žiadali aspoň niektoré formulácie z prvých stránok tejto časti habilitačnej práce, konkrétne predovšetkým vyjadrenie, že F. Miko predstavil svoju výrazovú koncepciu už vo svojich skriptách Sloh (s. 4), alebo zasa výrok, podľa ktorého je J. Mistrík autorom koncepcie tzv. štýlotvorných činiteľov (s. 5).

Druhú, jadrovú časť posudzovanej práce tvoria naznačené kapitoly aj kapitolky o desiatich žánroch zaraďovaných bežne do rámca publicistiky emocionálneho typu. Všetky sa vyznačujú jednotnou a plne odôvodnenou kompozíciou: každá z nich sa začína pohľadom do histórie príslušného žánru (len pri niektorých menších typoch táto zložka chýba, resp. je iba celkom stručne naznačená), potom sú vybrané sondy do jeho teórie, pokračovaním ktorých je obraz vnútornej členitosti príslušného žánru a napokon autorka špecifikuje isté pravidlá (kompozičné aj vlastné jazykové) príznačné pre tvorbu daného žánru, resp. niektorých jeho bežnejších druhov (posledné dve zložky takejto štvordielnej štruktúry idú v niektorých prípadoch v opačnom poradí). Takýto systemizujúci pohľad na všetky sledované žánre umožňuje autorke vidieť celú túto sústavu žánrov v jej dynamike, zachytiť teda na jednej strane mnohé paralelné znaky sledovaných žánrov, ale zároveň odkryť aj isté podstatnejšie i menej výrazné rozdiely medzi nimi, zaznamenať teda skutočnosť, že isté útvary z tejto množiny sú si navzájom bližšie (preto sa hovorí v jej rámci o istých podtypoch, napr. o fejtónových a reportážnych útvaroch), kým iné sú zasa zreteľne odlišné. Práve v takomto duchu sa causerie interpretuje aj ako útvary blízky besednici, v tom istom duchu sa stĺpček porovnáva s kurzívou a tá sa zasa charakterizuje ako tzv. malý fejtón, podobne sa glosa pokladá za malý komentár (preto sa glosa niekedy zaraďuje skôr medzi analytické útvary, porov. napr. Rončáková, 2011), ktorý je zasa blízky poznámke, preto sa entrefilet porovnáva s beletrizovanou správou atď. Všetličo z týchto súvislostí zaznamenávali už aj niektoré predchádzajúce práce o týchto otázkach, spomenutý systemizujúci pohľad však priviedol ku komplexnejšiemu a explanačne reálnejšiemu riešeniu celého tohto tematického okruhu. To možno pokladať za jeden z hlavných bádateľských prínosov posudzovanej habilitačnej práce. Práve takto sa totiž odkrývajú alebo aspoň prehlbujú, kompletizujú na jednej strane akési vnútorné dejiny novín aj

celej žurnalistiky a na druhej strane sa evidentne obohacuje aj sama teória žurnalistickej žánrológie (porov. mnohé precizujúce formulácie späté s vnútornou typológiou viacerých sledovaných žánrov).

Na okraj tejto veľkej časti posudzovanej práce treba uviesť ešte niekoľko poznámok, a to aj tých súhlasných či odobrujúcich, ale aj takých, ktoré budú vyžadovať od autorky isté vysvetlenie, resp. doplnenie. V záujme stručnosti ich uvediem v nasledujúcich riadkoch spolu. Ide konkrétne o tieto skutočnosti: 1. Predovšetkým možno či treba vyzdvihnúť koncepcnosť a konzistentnosť autorkinej interpretácie celej tejto problematiky. Jej predpokladom je jednak autorkino veľmi dobré poznanie relevantnej odbornej literatúry a jednak jej schopnosť tvorivo na ňu nadväzovať a tvorivo ju ďalej rozvíjať. Habilitantka na mnohých miestach a v rozličných súvislostiach zaznamenáva rozdielne prístupy viacerých bádateľov k istým otázkam, neostáva však len pri takomto konštatovaní, ale prakticky vždy ponúka aj vlastné riešenia, a to aj prognostického charakteru („*Dá sa predpokladať, že portrét sa postupne stane súčasťou slovenskej žánrológie aj novinárskej praxe.*“ -- s.91). 2. Jedna terminologická drobnosť: Žáner *stĺpčeka* sa motivačne spája s pomenovaním príslušného typu sadzby (*stĺpec*), analogická či zhodná situácia s ponúkanou dvojicou *kurzíva – kurzívka* sa však nerieši v rovnakom duchu, hoci pri výklade *stĺpčeka* (konkrétne na s. 198) sa spomína, že ten sa niekedy „*nazýva jednoducho kurzívka*“. Za zmienku v daných súvislostiach stojí fakt, že pisateľov *stĺpčekov* autorka opakovane nazýva *stĺpkarmi* (s. 207). 3. V častiach o niektorých žánroch (napr. o reportáži) sa zdá tých ukážok až priveľa, takže niektoré z nich sa priam žiadali uviesť ako osobitné prílohy, resp. ako súbor príloh. Vlastnému vedeckému textu príslušnej kapitoly by to pridalo na konzistentnosti (zreteľnejšie by do popredia vystúpila spomínaná štruktúrovanosť textu) a nijako by to nenarušilo spomínaný didaktický rozmer textu. Pri interpretácii črty zasa trochu ruší, že takmer všetky uvedené ilustračné ukážky sú iba od jedného autora. 4. Pri niektorých rozoberaných žánroch a pri pohľade na ich vývin aj teóriu a problematiku ich tvorby trochu chýbajú isté dostupné novšie teoretické práce, napr. pri eseji odkaz na Gómeza Martíneza, pri fejtóne a niektorých ďalších sledovaných žánroch zasa najmä na nové zborníčky prác českých teoretikov aj praktikov atď.

Ako vyplýva z celého predchádzajúceho textu tohto posudku, predloženú habilitačnú prácu Márie Follrichovej chápem aj pri niekoľkých naznačených pripomienkach, ktoré sa môžu stať podnetmi pre habilitačnú rozpravu, ako dielo, ktoré prináša viacero nových poznatkov aj podnetov pre súčasný vedecký diskurz v oblasti publicistickej žánrológie, a teda zároveň ako dielo, ktoré spĺňa všetky odborné aj formálne (štylistické a jazykové) požiadavky habilitačnej práce. Po prihliadnutí na všetko uvedené preto o d p o r ú ě a m, aby na jeho základe a po úspešnej habilitačnej obhajobe bola jeho autorke, PhDr. Márii Follrichovej, CSc., udelená vedecko-pedagogická hodnosť docentky v odbore žurnalistika.

Dunajská Lužná 27. 4. 2013

Prof. Dr. Jozef Mlacek, CSc.

Filozofická fakulta KU v Ružomberku